

Başvuru: 17 Nisan 2017

Revizyon gönderimi: 20 Haziran 2017

Kabul: 29 Haziran 2017

OnlineFirst: 12 Aralık 2017

Copyright © 2017 • **Türkiye İktisadi Girişim ve İş Ahlakı Derneği**

www.isahlakidergisi.com

DOI 10.12711/tjbe.2017.10.2.0016R • Kasım 2017 • 10(2) • 343-346

Kitap Değerlendirmesi

Ekonomik Büyüme ve Kalkınma İçin Etik Ethics for Economic Growth and Development

Güldenur Çetin¹

Kalkınma Etiği ve Kapsayıcı Büyüme

Fahri Seker

Ankara, 2016, Nobel Yayınları, 198 sayfa

Kalkınma ve büyüme kavramları, ekonomi bilimine aidiyetinin yanı sıra diğer bilim alanları için de önem taşıyan, doğrudan ya da dolaylı olarak tüm alanlardaki bilimsel faaliyetleri etkileyen olguları işaret etmek üzere kullanılır. Özellikle kalkınma olgusu üzerine, ekonomi bilimi başta olmakla beraber, sosyal bilimlerin hemen tüm alanlarında çalışmalar yapılmakta ve araştırmalar yürütülmektedir.

Kalkınma olgusu kapsamında ortaya çıkan kalkınma etiği kavramı ilk defa Denis Goulet'in 1971 yılında yayımlanan "Merhametsiz Seçim" isimli eserinde ele alınmıştır. Kalkınma etiği kavramına yönelik yaklaşımların başlangıcı olarak nitelenebilecek olan bu eserden sonra, kalkınma açısından etik olgusu çeşitli çalışmalarda da konu edilmiştir.

Fahri Seker tarafından hazırlanan "Kalkınma Etiği ve Kapsayıcı Büyüme" isimli çalışmada kalkınma etiği kavramının ilk kullanımından hareketle etik olgusu, kalkınma, büyüme ve iktisat biliminin etik kavramı ile ilişkisinden yola çıkılarak incelenmiştir. Çalışmanın ön sözünde yazarın da belirttiği üzere, Russel Kirk'in sosyal bilimler ve siyaset bilimi alanlarında kullandığı araştırma programı çerçevesinde oluşturulan eser, iki ana bölüm ve sonuçtan müteşekkildir ve kitapta "Kutu" olarak adlandırılan kısımlara yer verilerek metin içerisinde ya da metnin genelinde yer alan çeşitli olgulara dair detaylı açıklamalar yapılmıştır. Bu uygulama, okuyucunun bazı konular hakkında daha detaylı ya da daha açıklayıcı bilgilere ulaşması bakımından oldukça uygundur.

¹ Güldenur Çetin (Dr.), İstanbul Ticaret Üniversitesi, İşletme Fakültesi, İktisat Bölümü, Beyoğlu 34445 İstanbul. Eposta: gadiguzel@ticaret.edu.tr

Çalışmanın ilk bölümünde, “Kalkınma Etiği” ana başlığı altında “etik” sözcüğünün ortaya çıkışı ve “etik” kavramının tanımı üzerinden “etik” kavramının kapsama alanı belirlenmiştir. Aynı bölüm içerisinde “temel ihtiyaçlar ve kalkınma etiği ilişkisi” kısaca incelenmiştir. Yine bu başlık dâhilinde “insani gelişme olgusu”na da çeşitli veriler ışığında değinilerek bu olguya yönelik kavramlar doğrultusunda açıklamalar yapılmıştır.

Yazar’ın “Kalkınma Etiği” adını taşıyan ilk bölümde ele aldığı bir diğer konu ise “adalet ve kalkınma etiği ilişkisi”dir. Bu çerçevede Amartya Sen’in görüşlerine de yer verilmesi eserin vurgulamayı amaçladığı adalet ve ahlak gibi olguların etik ile ilişkisinin açıklanabilmesi açısından bir hayli etkili olmuştur.

Birinci bölümde yer alan “Haklar, Kalkınma ve Etik” başlığı altında ağırlıklı olarak “hak” kavramı üzerinde durulmuştur. Bu kapsamda temel ihtiyaçlar ve insan hakları yaklaşımları kıyaslanarak kalkınma yaklaşımları içerisinde yoksul ve dezavantajlı gruplara yönelik olarak “hak” kavramı irdelenmiştir.

Temel ihtiyaçlar ve insani haklar karşılaştırmasının yapılmış olması, kalkınmışlık düzeyleri bağlamında toplumların içerisinde buldukları yapının etik açıdan sorgulanması ya da incelenmesi için oldukça gerekli fiziki sınırların okuyucunun zihninde çizilebilmesini sağlayacağı düşünülebilir.

Çalışmanın ilk bölümünde ele alınan bir diğer konu ise “piyasa mekanizması ile etik kavramının ilişkisi”dir. Konu kapsamında, ekonomik büyüme açısından temel adımı oluşturan piyasa mekanizmasının işleyişinin etik sınırlar içerisinde nasıl olması ya da olmaması gerektiğine ilişkin etik ve insani gelişmişlik mevzularına çokça değinen bilim insanlarının görüşleri paylaşılmıştır. Ayrıca “uluslararası yardımlar ve etik” başlığı altında, yardımların sosyal ve ekonomik etkileri değerlendirilerek olumlu ve olumsuz etkiler bakımından incelemesi yapılmıştır. “Kalkınma Etiği” adlı ilk bölümde tartışılan bir diğer husus ise “kapasite yaklaşımı” olup etik kavramı bağlamında değerlendirilmiştir.

“Çevre etiği ve çevre yoksulluk ilişkisi, eşitsizlik etik ilişkisi, özürlük, kalkınma” konuları da birinci bölümde incelenmiştir. Görüldüğü üzere bu çalışmada “etik” kavramı, kavramın birçok olgu ile ilişkisi ve bu olguların kavram çerçevesinde değerlendirilmesi bakımından ele alınmıştır. Tercih edilen bu yöntem, “etik” kavramı ile ilişkileri sorgulanan olguların kalkınma açısından önemleri de göz önünde bulundurulduğunda, kavramın anlaşılabilmesi noktasında oldukça işlevsel olmuştur. Dolayısıyla bu çalışma için, kalkınmaya dair olgulara özü itibarıyla ve etik kavramı üzerinden tanımlanacak biçimde yer vermesi bakımından okuyuculara yön gösterici bir niteliktedir demek mümkündür.

Çalışmanın “Kapsayıcı Büyüme” olarak isimlendirilen ikinci bölümü 11 temel başlıktan oluşmaktadır. Bölümün başında “Kapsayıcı Büyüme” kavramı detaylı bir

biçimde açıklandıktan sonra, “büyüme” tanılarının ve “kapsayıcı büyüme”nin analiz vurgularına yer verilmiştir. Kavram boyutları, içeriği ve sınırları açısından ele alınmakla yetinilmeyip bölüm içerisinde yer alan açıklayıcı “kutu”lar ile konuya farklı yönlerden bakış sağlanmak istenmiştir. Özellikle anahtar elementler ve bileşenlere ilişkin verilen bu ayrıntılı bilgilerin, kavramın ve içeriğinin okuyucu tarafından daha net anlaşılması ve özümsemesi noktasında etki göstereceği söylenebilir.

İlerleyen başlıklarda incelenen diğer iki önemli konu ise “istihdam” ve “sağlık” hususlarının “kapsayıcılık” bakımından değerlendirilmesidir. Özellikle sağlık hususunda “sağlık ve gelir ilişkisi”nin konu edildiği ve Deaton tarafından yazılan “Büyük Kaçış” isimli kitaba atıf yapılarak, sağlık üzerinde gelir etkeninin gücüne değinilmesi kapsayıcı büyüme olgusunun anlaşılması açısından önemli bir örnek olmuştur.

Cinsiyet eşitsizliği ve kapsayıcılık başlığı içerisinde yer verilen ve temel sorun olarak tanımlanan kalkınma süreçlerinde kadınlar için etik, adil ve eşit bir ortamın var olup olmadığı sorusu, kalkınma olgusunun cinsiyet eşitsizliği bağlamında etik açıdan incelenmesine yönelik önemli bir adım teşkil etmektedir. Ayrıca bu başlık altında kadınların okula katılımına ait verilerden yararlanılarak eğitim ve kalkınma açısından kadınlara yönelik cinsiyet eşitsizliği açıklanmaktadır.

Bir sonraki başlık olan “Yoksulluk ve Kapsayıcılık” içerisinde Amartya Sen’in “kapasite” yaklaşımına değinilerek Sen tarafından yapılan yoksulluk analizine de kısaca yer verilmiştir. Konu kapsamında günlük gelir bakımından bireylerin oranı ülkede bulunan gruplar üzerinden ele alınmıştır. “Kapasiteler ve Kapsayıcılık” başlığı altında ise “kapasite” kavramının, en az demokrasi ve eşitlik kadar kalkınma olgusu için önemli olduğu vurgulanmıştır. Bölümde yer alan bir diğer alt başlık “Çocuk ve Kalkınma” olup bu kısımda yazar çocukların gelir dağılımı bozukluğu ve yoksulluktan en fazla etkilenen kesim olduklarının altını çizmekte ve ayrıca çocuk ölümlerinin de daha yoğun görüldüğü toplumların, cinsiyet eşitsizliği oranı yüksek olan toplumlar olduğu çocuk ölüm oranlarına ilişkin verilerle kanıtlanarak mevzubahis iki sorunun birbirine etkisine dikkat çekilmektedir.

“Finansal İçerme, İnançlar ve Kapsayıcılık” başlığı altında “finansal dışlama”, “kapsayıcı finans” ve “finansal dışlama” konuları kısa kısa açıklanmış ve bu konuların mikro finans uygulamalarıyla kısıtlı tutulamayacağı üzerinde durulmuştur. “Gelir Dağılımı ve Kapsayıcılık” başlığı altında, Kuznets Hipotezi yaklaşımı ve bu yaklaşıma uygun olmayan ekonomik büyüme-gelir dağılımı ilişkisi incelenmiştir. Konuya örnek teşkil etmesi açısından zengin ve fakir ülkelerin nüfus, kadın okuryazarlığı ve kişi başı gelir gibi verilerine yer verilmiştir. Ayrıca çalışmada Gini endeksi üzerinden gelir dağılımına ilişkin ülke verilerine temas edilmesi, gelir dağılımı eşitsizliğinin anlaşılması noktasında önemli bir ayrıntıdır. Aynı başlık içeriğinde OECD’nin Kapsayıcı Gelişme Yaklaşımı da kısaca açıklanarak, refah seviyesini ilgilendiren eşitsizliklere vurgu yapılmıştır.

Yazar, kitabın “Demokrasi ve Kapsayıcı Büyüme” başlığı altında, Lipset’e atıf yapılarak, demokrasi ve kalkınma ilişkisini inceleyen çalışmasının temel görüşüne yer vermiştir. Bu başlık içerisinde demokrasinin kapsayıcı etkilerine dair yeterli ampirik literatürün yer almadığına da değinen yazar, ekonomik dönüşüm için gereken politik dönüşümün ancak kapsayıcı nitelikte bir dönüşümle mümkün olacağını belirtmiştir.

“Ekonomik Özgürlükler ve Kapsayıcı Büyüme” içerisinde ise “ekonomik özgürlük” kavramının Harritage Foundation tanımından hareketle, ekonomik özgürlük alanları incelenmiştir. Çalışmanın ikinci bölümüne ait olan son başlık “Sürdürülebilir Kalkınma ve Kapsayıcılık”tır. Bu başlık kapsamında sürdürülebilirlik kavramı açıklanmış ve “2030 Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri” ele alınmıştır. Bütün kitap boyunca konuyla ilgili ayrıntıları okuyuculara doğrudan veren kutulara bu başlık altında yer verilmiş ve “Sürdürülebilir Kalkınma İlkeleri” bu yöntemle okuyucunun dikkatine sunularak sürdürülebilir kalkınmanın çevresel, ekonomik ve sosyal açıdan anlaşılabilmesine olanak sağlanmıştır.

Çalışmanın sonuç bölümünde Harris’e göre kalkınma teorisinden söz edilmekte ve toplumun tüm bölümlerini kapsayan bir ekonomik büyüme anlayışının nihai hedeflere ulaşmadaki önemine vurgu yapılmaktadır. Çalışmanın genelinde kalkınma, etik, büyüme, kapsayıcılık ve kalkınma etiği gibi önemli kavramları ilgilendiren durum ve olguların çok önemli bir kısma yer verilmesi ve özet olarak da olsa önemli kısımlarının okuyucuya açıklanması göz önünde bulundurulduğunda çalışmanın sonuç bölümü eserin genel içeriği ile örtüşmektedir.

Çalışma, yararlanılan eserler bakımından incelendiğinde önemli ölçüde geniş bir kaynakçaya sahip olduğu görülmektedir. Ayrıca çalışmanın sonunda yer verilen ilgili tablolar, çizelgeler ve endeksler çalışmanın daha net anlaşılabilmesi noktasında okuyucuya sağlayacağı fayda bakımından önemlidir.